

گفت و گو

با محمود یالویی

مدیر آموزش، تحقیقات و تالیفات
سازمان مرکزی انجمن اولیا و مربیان

تنظیم گفت و گو: سهیلا آقایی

اشاره:

نقش خانواده در توسعه و پویایی جامعه، از باورهای پذیرفته شده اجتماعی به شمار می آید. کارکردهای مهم نهاد خانواده و تأثیری که این نهاد بر عرصه های فرهنگی، اقتصادی و اجتماعی به جای می گذارد، لزوم شناخت و تقویت ظرفیت ها و توانایی های بالقوه آن را آشکار می سازد. بر همین مبنا، نقش حیاتی خانواده در تربیت فرزندان و مشارکت آن در رشد و توسعه اجتماعی و افزایش بهره وری، توجه به این نهاد را، از منظر دانش افزایی و کسب مهارت ها و صلاحیت های لازم برای انجام مسئولیت های خطیر خود در جامعه، ضروری می سازد.

سازمان مرکزی انجمن اولیا و مربیان، با عنایت به وظیفه سترگی که در جهت آگاه تر ساختن پدران و مادران نسبت به مسائل رشد و پرورش کودکان و نوجوانان بر عهده دارد، فعالیت هایی به منظور افزایش دانش تربیتی والدین انجام می دهد که از آن جمله برگزاری دوره های آموزش خانواده است.

هم زمان با گرامیداشت روز ملی خانواده، بر آن شدیم تا با آقای یالویی، مدیر آموزش، تحقیقات و تالیفات سازمان مرکزی انجمن اولیا و مربیان، درباره فعالیت مهم آموزش خانواده به گفت و گو بنشینیم و در این زمینه اطلاعات بیش تری در اختیار اولیا و مربیان عزیز قرار دهیم. آنچه در پی می آید، حاصل این گفت و گو است.

□ جناب آقای یالویی، از این که در این گفت و گو شرکت فرمودید، سپاسگزاریم. به عنوان اولین سؤال، لطفاً بفرمایید برنامه آموزش خانواده بر مبنای کدام یک از مأموریت های سازمان مرکزی انجمن اولیا و مربیان صورت می گیرد و از چه زمانی به اجرا گذاشته شده است؟

● برنامه آموزش خانواده به عنوان یکی از وظایف و رسالت های اساسی سازمان، در قالب برنامه های سخنرانی و برگزاری دوره های مصوب آموزش خانواده، با بهره گیری از اساتید صاحب نظر و مدرسین آموزش خانواده، به منظور تحقق اهداف انجمن در جهت آگاه تر ساختن پدران، مادران و مربیان نسبت به معارف اسلامی در مورد مسائل رشد و پرورش کودکان، نوجوانان و جوانان (از جهات مختلف معنوی، روانی، عاطفی، سیاسی، اجتماعی و بهداشتی) و نیز تبیین مسئولیت ها و تقویت احساس آن در اولیا و مربیان نسبت به مسائل پرورش فرزندان، تحکیم و تقویت رابطه صمیمی بین اولیا و فرزندان و توسعه مشارکت والدین در فرایند تعلیم و تربیت برنامه ریزی می گردد. رشد سالیانه آمار مربوط به آموزش خانواده مبین این موضوع است که اولیای گرامی تلاش دارند از طریق ارتقای دانش و مهارت

خود، فرایند فرزندپروری را در جهت اهداف متعالی اسلام و با استفاده از دستاوردهای علمی روز پی‌گیری کنند. روند آموزش خانواده در سطح کشور، از سال ۱۳۵۰ آغاز گردیده، لیکن فرایند منسجم و نظام یافته این آموزش‌ها از سال ۱۳۷۶، براساس سرفصل‌ها، اهداف، قالب‌ها و الگوی مشخص و متقن برگزار شده است.

□ نیازهای والدین، به‌عنوان مخاطبان این برنامه، تا چه حد در ارائه محتوای علمی و سرفصل‌هایی که در کلاس‌های آموزش خانواده مورد بحث قرار می‌گیرد، در نظر گرفته شده است؟ آیا در این زمینه نیازسنجی صورت گرفته است؟

● با توجه به این‌که هر فرایند و برنامه آموزشی مبتنی بر روش علمی، نیازمند پایه و بستری مؤثر در امر برنامه‌ریزی است، آموزش خانواده نیز از این مقوله مستثنا نبوده است. لذا ارائه سرفصل‌های آموزش خانواده با رویکرد جسمانی، روانی، ارتباطی، فرهنگی، اجتماعی و مهارتی، ناشی از اجرای برنامه نیازسنجی ملی است که در مرحله اول در سال ۸۲ و در قالب فرایندی علمی - پژوهشی نیازهای اساسی اولیا، مربیان و دانش‌آموزان احصاء گردیده است و با توجه به این‌که در سال ۸۵ برنامه نظام جامع ارتقای آموزش خانواده دستور کار سازمان قرار گرفت، به‌منظور اعتبار و روایی سنجی از نتایج پژوهش سال ۸۲، پژوهش نیازسنجی در ۶ استان در سال ۸۶ اجرا گردید و نتایج حاصل نشان داد که از لحاظ اولویت موضوع با نیازسنجی سال ۸۲ تفاوت معناداری وجود ندارد. لذا بر همین مبنا پژوهش مذکور زمینه‌ای را برای بازنگری سرفصل‌های آموزش خانواده فراهم آورد و سیاست‌های اصلی بازنگری سرفصل‌های مورد نظر مبتنی بر توسعه فرهنگ دینی و قرآنی و کاربردی بودن مباحث آموزش خانواده در جهت حل مسائل اولیا در ارتباط با فرزندانشان تعیین گردید و بعد از این مرحله که از طریق تشکیل کمیته تدوین محتوای آموزشی در سازمان انجام پذیرفت، سرفصل‌های تدوین شده در یک فرایند علمی اعتبارسنجی گردید و توسط جهاد دانشگاهی و با همکاری اساتید دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی دانشگاه تهران بررسی، تأیید و استانداردسازی شد.

□ جناب آقای بالویی، با توجه به این‌که امروزه وسایل ارتباط جمعی، به ویژه صدا و سیما، حجم زیادی از اطلاعات گوناگون، از جمله موضوعات تربیتی و روان‌شناختی را در

اختیار خانواده‌ها قرار می‌دهند، آیا کلاس‌های آموزش خانواده توانسته است تازگی و تأثیرگذاری لازم را داشته باشد؟ برای تحقق این هدف چه تمهیداتی اندیشیده شده است؟

● در مجموع، وسایل ارتباط جمعی در زمینه اطلاع‌رسانی به مخاطبان، به‌واسطه زمان، موقعیت و وظیفه رسانه‌ها (صدا، سیما، روزنامه‌ها و نشریات)، محدودیت‌های خاصی دارند. از سوی دیگر، مباحث در حوزه اطلاع‌رسانی، در سطح آگاهی دادن خلاصه می‌گردد، در صورتی که دوره‌های آموزش خانواده با توجه به تداوم، کاربردی بودن، فرایند استاد-شاگردی و استفاده از روش‌های مؤثر تدریس، وجود طرح درس و ارائه الگوهای آموزشی، پرسش و پاسخ، ایفای نقش، بهره‌گیری از روش کارگاهی و... اداره می‌شوند، از جذابیت ویژه‌ای برخوردارند و به این دلیل که در این دوره‌ها اولیا در تعامل با یکدیگر، تبادل تجربیات و رویایی علمی و آموزشی با استادان و مدرسین آموزش خانواده به یک یادگیری فعال و پویا دست می‌یابند، می‌توان ادعا کرد که کلاس‌های آموزش خانواده تازگی، طراوت و تأثیرگذاری خود را از دست نداده‌اند و هنوز می‌توان به‌عنوان یکی از روش‌های مؤثر در فرایند تعلیم و تربیت از آن یاد نمود. در همین ارتباط شایان ذکر است که ظرف چهار سال اخیر، نزدیک به ۱۲/۰۰۰/۰۰۰ نفر از والدین تحت پوشش آموزش‌های خانواده در سطح کشور قرار گرفته‌اند و بررسی آمارهای دریافتی از استان‌ها مبین رشد قابل توجه حضور والدین در دوره‌های مربوط است.

در این‌جا اجازه می‌خواهم اشاره کنم که در سال تحصیلی ۸۶-۸۵ در سراسر کشور، نزدیک به ۳ میلیون نفر از والدین در قالب ۵۰۷۴۳ دوره و در سال تحصیلی ۸۷-۸۶ نیز بالغ بر ۴/۶۰۰/۰۰۰ نفر از اولیا در قالب ۶۶۴۳۲ دوره، از کلاس‌های آموزش خانواده بهره‌مند گردیده‌اند.

□ با توجه به ویژگی‌های آموزش بزرگسالان، لطفاً بفرمایید مدرسان آموزش خانواده چگونه انتخاب می‌شوند؟

● فرایند جذب و نگاهداشت مدرسین آموزش خانواده از طریق انجام آزمون، مصاحبه و برگزاری دوره‌های آموزشی حضوری و غیرحضوری برنامه‌ریزی می‌گردد و تمامی شاخصه‌های جذب نیروی انسانی ماهر که بتواند فرایند حرفه‌ای آموزش اولیا (بزرگسالان) را اجرا کند، از سال ۸۱ مورد توجه

قرار گرفته است و مهم‌ترین شاخصه در این خصوص، تعیین رشته‌های کارشناسی مرتبط با مباحث آموزش خانواده (علوم تربیتی، مشاوره، روان‌شناسی، مطالعات خانواده، مدیریت و برنامه‌ریزی آموزشی، مددکاری و...) می‌باشد و همان‌طور که مستحضرید آموزش‌های آکادمیک به عنوان پایه و اساس طراحی شغل محسوب می‌گردد، لذا رشته‌های مذکور در جذب مدرس آموزش خانواده می‌تواند کمک نماید که موضوع آموزش خانواده به عنوان یک فرایند حرفه‌ای، عوامل انسانی ماهر و داشته باشد تا به صورت تخصصی به مقوله آموزش اولیا بپردازند. شاخصه دیگری که در انتخاب افراد به عنوان مدرس آموزش خانواده مورد توجه قرار گرفته است، فرایند علمی، پژوهشی آنان در ارتباط با مقوله خانواده و آسیب‌شناسی آن می‌باشد که نیاز فعلی ما را که همان زیر ساخت‌های پژوهشی آموزش می‌باشد، تأمین می‌کند و سایر موارد که هر کدام در جایگاه خود کمک می‌نمایند آموزش خانواده در عالی‌ترین شکل، برنامه‌ریزی و ان‌شاء الله اجرا گردد.

□ آیا اولیایی که موفق به گذراندن دوره آموزش خانواده و اخذ گواهی‌نامه مربوط می‌شوند، از امتیازاتی نیز بهره‌مند می‌گردند؟ به عبارت دیگر، آیا برای ترغیب والدین به شرکت در دوره‌های آموزش خانواده

مشوق‌هایی در نظر گرفته شده است؟

● با توجه به این‌که بهره‌گیری افراد از اسناد در سیستم دولتی نیاز به اخذ مجوزهای حقوقی و قانونی دارد، در برنامه‌ریزی‌ها به‌عنوان پیش‌نهاد به این موضوع توجه شده است که گواهی‌نامه‌های دوره‌های آموزش خانواده به عنوان یکی از اسناد ثبت نام فرزندان در مدارس خاص لحاظ گردد. با وجود این، براساس ضوابط موجود، مدارس می‌توانند برای اولیای محترم شرکت کننده در دوره‌های مربوط، گواهی‌نامه حضور در کلاس‌ها را صادر نمایند.

در حال حاضر در برخی از استان‌ها و مناطق، با توجه به سیاست‌های محلی، فعالیت آموزش خانواده (اولیا) و اخذ گواهی‌نامه در این زمینه امتیازی محسوب می‌گردد که اولیا بتوانند فرزندان خودشان را در دوره‌های تحصیلی مختلف در مدارس خاص ثبت‌نام کنند و تشویق‌ها در زمینه دادن هدایا، دادن کمک هزینه برای انجام سفرهای زیارتی و... نیز به اولیای فعال اختصاص داده می‌شود که بحمدالله زمینه مناسبی برای افزایش انگیزه عزیزان شرکت کننده در دوره‌های مورد نظر است. در ضمن برنامه‌های مفید دیگری در این ارتباط وجود دارد که در طرح جامع ارتقای آموزش اولیا دیده شده است و پس از هماهنگی با مسئولان ذی‌ربط فرادستگاهی اجرا خواهد شد.

□ با توجه به نقش مؤثر پدران در تربیت فرزندان و نیز لزوم همسویی والدین در اتخاذ شیوه‌های تربیتی صحیح، آیا برای شرکت فعال پدران در کلاس‌های آموزش خانواده تسهیلاتی در نظر گرفته شده است؟

● آموزش خانواده به عنوان یک برنامه آموزشی برای پدران و مادران طراحی گردیده است، ولی به واسطه این‌که پدران به عنوان متولیان اصلی معیشت خانواده‌ها دچار کمبود زمان‌اند و حضور تمام وقت آنان در محل کار مانع از شرکت در برنامه‌های آموزش خانواده است، از طریق صدور بخشنامه‌ها و توجیهات اجرایی کارشناسان منطقه‌ای تأکید گردیده است که آموزش پدران در روزهای تعطیل یا ساعاتی از روز که مناسب‌تر است، در دستور کار مدارس قرار گیرد. در عین حال از طریق سازمان مرکزی انجمن اولیا و مربیان طرح

● دوره‌های آموزش خانواده، با تأکید بر حضور فرزندان در هر دوره تحصیلی، ویژه اولیا تشکیل می‌شود. اولیایی که دانش‌آموزشان ورودی سال اول هر دوره تحصیلی است، برای شرکت در کلاس‌های آموزش خانواده از اولویت برخوردارند. سرفصل مشخص برای این اولیا در دستورالعمل اجرایی نظام جامع آموزش خانواده به مدارس ارسال گردیده است و سایر سرفصل‌های هر دوره تحصیلی با توجه به شرایط اعتباری و موقعیت اجرایی مدارس می‌تواند برای سایر اولیا در پایه‌های دیگر تحصیلی نیز برنامه‌ریزی و اجرا گردد. در حقیقت هر یک از اولیا که به شکل مستمر همراه با دانش‌آموزان در دوره‌های مختلف تحصیلی در آموزش خانواده شرکت می‌نمایند، در پایان تحصیل فرزندانشان، پودمان آموزشی حداقل ۵۰ ساعته‌ای را گذرانده‌اند که این ساعات با در نظر گرفتن پایه‌های مختلف تحصیلی اضافه خواهد شد. برای مثال در دوره متوسطه، به غیر از دوره آموزش ورودی‌های سال اول و سایر پایه‌ها، بحث آموزش خانواده با رویکرد جوان و تحولات فردا پیش‌بینی گردیده است. در پایان ضمن تشکر از فرصتی که در اختیار بنده قرار دادید، امیدوارم با عنایات خداوند متعال و برنامه‌ریزی‌های دقیق مسئولان ذی‌ربط، شاهد ارتقای هر چه بیشتر سطح دانش و معلومات خانواده‌های محترم در عرصه تعلیم و تربیت باشیم.

□□□

آموزش والدین در محل کار از طریق ارائه به سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور (سابق) و صدور مجوز برگزاری دوره‌های مربوط در دستور کار قرار گرفته و برخی از استان‌ها نیز این طرح را در مراکز صنعتی، فرهنگی، اداری و... اجرا کرده‌اند که اطلاعات آن در سایت سازمان موجود است.

برنامه دیگری که در جهت آموزش پدران یا مادرانی که فرصت کافی و مناسب در زمینه آموزش‌های حضوری ندارند، طراحی گردیده است، راه‌اندازی مدارس اولیا با رویکرد مخاطب‌مداری، اجرا در زمان مناسب و با موضوعات درخواستی اولیا می‌باشد. شایان ذکر است که کلیات این طرح آماده شده تا در آینده و در صورت تأمین اعتبارات لازم و مشارکت همه بخش‌های ذی‌ربط و بسترسازی مناسب، به مرحله اجرا درآید. در ضمن در خصوص آموزش غیر حضوری والدین، خصوصاً پدران محترم، می‌توان به آموزش‌های مرتبط و بسیار ارزشمندی که در قالب مقالات علمی-کاربردی در مجله آموزشی- تربیتی پیوند، توسط سازمان مرکزی و به صورت ماهانه چاپ و منتشر می‌گردد، اشاره کرد.

□ آیا دوره‌های آموزش خانواده در مدارس به صورت پایه‌ای برگزار می‌شود؟ در غیر این صورت، فکر نمی‌کنید برای والدینی که فرزندان در پایه‌های مختلف دارند، مطالب این کلاس‌ها تکراری باشد؟